

Asia: VN/13118/2024

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain (jatkossa kotoutumislaki) muuttamisesta.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan kotoutumislakia muutettaisiin siten, että lain toimeentulotuesta aiheutuneiden kustannusten korvausaikaa lyhennettäisiin kolmesta vuodesta yhteen vuoteen. Esitys koski lain 63 §:ssä säädettyjä valtion korvauksia hyvinvointialueille, Ahvenanmaan maakunnan kunnille ja Kansaneläkelaitokselle. Esitettyä muutosta motivoidaan julkisen talouden vahvistamispyrkimyksellä. Lisäksi erillisenä asiana ruotsinkielistä lakitekstiä esitetään korjattavaksi vastaamaan suomenkielistä lakitekstiä ja lakitekstiin tehtäväksi teknisluonteisia ja kielellisiä korjauksia.

THL näkee esityksen lain 63 §:ssä säädetyn korvauksen lyhentämisen kolmesta vuodesta yhteen vuoteen ongelmallisena.

Kuten esitysluonnoksessakin todetaan, ei esitetyllä lakimuutoksella voida arvioida olevan merkittäviä työllistymistä edistäviä tosiasiallisia vaikutuksia. Edelleen, kuten esitysluonnoksessakin todetaan, mikäli korvausten piirissä olevien henkilöiden toimeentulotukiriippuvuutta ei pystytä vähentämään, heikentää esitetty lakimuutos ensisijaisesti kuntien ja hyvinvointialueiden taloutta. THL arvioi asian samoin: esitetty lakimuutos ei itsessään edistä työllisyyttä tai vähennä korvausten piirissä olevien henkilöiden toimeentulotukiriippuvuutta, vaan tähän tarvittaisiin muunlaisia toimia. Julkiseen talouteen syntyy säästöä vain, mikäli korvausten piirissä olevien henkilöiden toimeentulotukiriippuvuutta saadaan vähennettyä.

Esitetty lakimuutos korvausajan lyhentämisestä heikentäisi siis ensisijaisesti kuntien ja hyvinvointialueiden taloutta tilanteissa, joissa kotoutumislain piiriin kuuluvat henkilöt eivät työllistyisi vuoden sisällä. Sitä kautta lakimuutos todennäköisesti heikentäisi kuntien ja hyvinvointialueiden mahdollisuuksia työllistymistä ja kotoutumista edistäviin palveluihin, ja vähentäisi alueiden halukkuutta ja mahdollisuuksia kotoutumislain piirissä olevien henkilöiden vastaanottamiseen ja kuntapaikkojen tarjoamiseen. Tämä kehityskulku ei edistä kotoutumista, työllistymistä tai yhteiskunnan hyvinvointia, vaan voi sen sijaan luoda kasvualustaa esimerkiksi väestöryhmien eriarvoistumiselle, rasismille, heikoille väestösuhteille ja yhteiskunnalliselle polarisaatiolle. Kehityskulku voi lyhytjänteisten säästöjen sijaan tuottaa kustannuksia ja haittavaikutuksia yhteiskunnalle.

Esityksessä mainitaan pakolaistaustaisten henkilöiden korostuneet erityistarpeet ja työllistymisen vaikeudet Suomessa, mutta vaikuttaa siltä, että lainvalmistelussa ei ole riittävällä tavalla tunnistettu ja huomioitu kohderyhmän haavoittuvaa asemaa, lähtökohtia työllistyä ja heterogeenisyyttä. Työllistyminen vuodessa on joillekin kotoutumislain piirissä oleville mahdollista, mutta monelle myös tavoitteena epärealistinen, huomioiden myös maahanmuuttaneen väestön Suomen työelämään pääsyn yleisesti tunnistetut haasteet.

THL näkee lisäksi, että esitetyt lakimuutokset eivät tue valtioneuvoston ”Uutta vauhtia yhdenvertaisuuteen Suomessa” -toimenpideohjelman toteutusta, jossa pyritään vahvistamaan väestöryhmien välistä ja työelämän yhdenvertaisuutta. Toteuttaakseen edellä mainittua toimenpideohjelmaa, hyvinvointialueet ja kunnat tarvitsisivat esitetyn korvausajan lyhentämisen sijaan päinvastoin tukea ja resursseja kotoutumisen ja yhdenvertaisuuden edistämiseen.

Näiden syiden vuoksi THL:n arvio on, että lakimuutos 63 §:ssä säädetyn korvauksen lyhentämisestä saattaa kääntyä tavoitettaan vastaan. Samoista syistä THL ei myöskään kannata lausuntopyyntöissä mainittua kehysriihen päätösten jatkovalmistelun säästötoimena esitettyä lain 60 §:n 1 momentin 4 kohdan, jossa säädetään kunnalle myönnettävästä valtionosuudesta kotoutumista edistävään monialaisten yhteistyöhön esimerkiksi osaamiskeskuksen muodossa, kumoamista.

Kuten esitysluonnoksessa todetaan, kotoutumislain tarkoituksena on edistää Suomeen muuttaneiden ihmisten kotoutumista, työllisyyttä, työelämävalmiuksia, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa, osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä, sekä yhteiskunnan vastaanottavuutta, hyviä väestösuhteita, kotoutumista edistävien palvelujen saatavuutta ja monialaista yhteistyötä. THL antaa kiitosta esitysluonnoksen taustoituksessa siitä, että kotoutumislaisissa nähdään tärkeäksi panostaa kotoutumisen alkuvaiheen palvelukokonaisuuteen, millä tavoitellaan Suomeen muuttaneiden henkilöiden kotoutumisen ja työllistymisen nopeutumista ja kotoutumisjärjestelmän tehostamista. Myös THL näkee tämän kotoutumislain tärkeänä pyrkimyksenä ja kehittämiskohtana. THL ei kuitenkaan näe esityksen mukaisen korvausajan lyhentämisen olevan tähän tarkoituksenmukainen tai uskottava keino, eikä esityksessä tuoda esille sitä, millä toimenpiteillä kotoutumista ja työllistymistä tullaan edistämään. THL suosittaaakin, että esitysluonnoksessa esitetyn lakimuutoksen sijaan panostettaisiin muihin keinoihin kyseisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Esitysluonnoksessa todetaan, että työ- ja elinkeinoministeriö tulee toteuttamaan selvityksen, jonka tavoitteena on selvittää tarkoituksenmukaisimmat ja kustannustehokkaimmat tavat korvata kunnille ja hyvinvointialueille niiden kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia. THL kannattaa kuvattua selvityksen toteuttamista, mutta suosittaa tietopohjaisen päätöksenteon hengessä selvityksen tekoa ennen esitetyn lakimuutoksen läpivientiä, eikä toisinpäin, kuten nyt esitetään.

Mitä esityksen ruotsinkielisen lakitekstin korjaamiseen vastaamaan suomenkielistä lakitekstiä sekä teknisluonteisiin ja kielellisiin korjauksiin tulee, kannattaa THL esitettyjä muutoksia. Kuten esityksessäkin todetaan, vahvistavat muutokset ruotsinkielisten viranomaisten ja ruotsinkielisten henkilöiden toimintaedellytyksiä ja yhdenvertaisuutta.

Pääjohtaja Mika Salminen

Johtaja Piia Aarnisalo

Castaneda Anu
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL